

3. Доповідь Незалежної міжнародної комісії з розслідування порушень в Україні. Переклад українською сигнального невідредагованого примірника. *Рада з прав людини*. Березень 2023. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A_HRC_52_62_UA.pdf

4. Коментар МЗС України щодо доповідей Моніторингової місії ООН в Україні. *МЗС України*. Березень 2023. URL: <https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-dopovidej-monitoringovoyi-misiyi-oon-v-ukrayini>

5. Україна: гуманітарне реагування у 2022 році. *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)*. February 2023. URL: <https://reports.unocha.org/uk/country/ukraine>

Гринько Наталія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПОСЕРЕДНИЦТВО ТУРЕЧЧИНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ключові слова: посередництво, кризова дипломатія, російсько-українська війна, Туреччина.

Keywords: mediation, crisis diplomacy, Russian-Ukrainian war, Turkey.

Врегулювання міжнародних конфліктів стало пріоритетом глобального порядку денного. І посередництво є вкрай важливим інструментом дипломатії в часи криз та конфліктів. Російсько-українська війна стала справжнім викликом для сучасної дипломатії. Польща, Франція, Німеччина, Італія намагалися стати «третьою стороною», адже успіхи на цьому дипломатичному фронті принесуть не лише мир, а й дадуть змогу країні-посереднику укріпити свої позиції не лише в регіоні, а й на міжнародній арені.

Доволі неоднозначною і цікавою для аналізу є кризова дипломатія Туреччини під час російсько-української війни. Актуальність обраної теми обумовлена бажанням Туреччини до посередництва у конфлікті та високим рівнем її залученості в цей процес. Туреччина загалом підтримує суверенітет України та територіальну цілісність країни. Ердоган засудив анексію Криму Росією у 2014 р. та виступив на захист кримських татар, постраждалих від путінського режиму. Із іншого боку, держава зберегла партнерські відносини з Росією та не полишала спроб вирішити конфлікт мирним способом [9].

Мета публікації полягає у тому, щоб охарактеризувати посередницьку діяльність Туреччини, спрямовану на врегулювання російсько-української війни.

Існує кілька підходів до розуміння сутності кризової дипломатії. Єдина дефініція кризової дипломатії відсутня, проте найчастіше її визначають як взаємодію між акторами міжнародних відносин, спрямовану на зменшення рівня напруги під загостренням загрози системних змін або конфліктів [8].

Саме в межах кризової дипломатії активно використовується потенціал «третьої сторони» – посередника. Кейс Туреччини є класичним у цьому ключі. Лідер Туреччини – Президент Реджеп Тайп Ердоган – зберігає добрі відносини і з Москвою, і з Києвом, а в розв’язаній Росією війні Ердоган бачить шанс підняти власний авторитет у світі. Із одного боку, Туреччина продовжує тісно співпрацювати

з Москвою, відмовляється запроваджувати санкції і не скасовує рейси між країнами. Із іншого – Туреччина є членом НАТО, союзником США у справах Близького Сходу, постачає Україні безпілотники та обіграє Володимира Путіна у зерновій угоді [2]. Експерти вважають таку «дуалістичну» позицію країни традиційною для зовнішньої політики Туреччини, враховуючи її геополітичне положення й історичний фон відносин із Росією та державами Європи. Хоча держава і не визнала незаконну анексію Криму у 2014 р., проте не відмовилася від Росії як стратегічного партнера.

Із початку російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. Президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган активно просував посередництво Туреччини та намагався виступити медіатором між двома ворогуючими країнами, пропагуючи «збалансовану» позицію Туреччини, яка є членом НАТО, водночас виступаючи проти санкцій Заходу проти Росії [7].

Для більшості лідерів Заходу особисті стосунки Ердогана і Путіна принесли кілька важливих дипломатичних проривів. Миротворчі зусилля Ердогана, наприклад, призвели до того, що в березні 2022 р. Анкара провела дві російсько-українські зустрічі: спочатку – міністрів закордонних справ (10 березня), а потім – делегації обох країн (29 березня) [10].

На цих зустрічах не було прийнято рішень, які сприяли б завершенню воєнних дій, проте це була спроба встановити комунікацію між сторонами конфлікту за посередництва умовно нейтральної Туреччини. Проте є і негативна сторона таких відносин: вони стрімко протистоять зусиллям Заходу покарати російську економіку та ізолювати Путіна на світовій арені відтоді, як російські танки вперше перетнули кордон України у лютому 2022 р. [6].

Туреччина демонструє високий рівень залученості до обміну військовополоненими. Зокрема, 21 вересня 2022 р. відбувся масштабний обмін, за результатами якого вдалося звільнити 215 українських бійців, серед яких є керівники полку «Азов», які за результатами домовленостей залишатимуться у Туреччині до кінця війни [4]. Реджеп Таїп Ердоган заявив, що обмін полоненими, який відбувся за посередництва Туреччини, є важливим кроком на шляху до завершення війни, і що його зусилля щодо встановлення миру між Росією та Україною тривають [4].

Туреччина продовжує своє посередництво у цій сфері в 2023 р. Заявивши, що робота з обміну полоненими триває, Ердоган сказав, що він може зробити дипломатичний внесок у прискорення процесу щодо створення зони безпеки на Запорізькій АЕС [1]. Зазначимо, що в цьому випадку Туреччина знову захищає власні інтереси, адже якби загроза катастрофи реалізувалася, то це напряму б позначилося на ній як на територіально близькій до України державі [2].

На думку авторки, головною перемогою турецької дипломатії є укладання та збереження Чорноморської зернової ініціативи, головною метою якої є розблокування українських портів (Південний, Одеса, Чорноморськ) для безпечного експорту агропродукції під спільним контролем чотирьох сторін (Україна, Росія, Туреччина та ООН). Основною мотивацією до укладання договору всіма сторонами стала загроза світової продовольчої кризи та голоду, проте вона є дуже важливою для України з економічного погляду. Якщо для ООН це один із базових напрямів її гуманітарної діяльності, то для Президента Туреччини Ердогана це

питання його особистого престижу і авторитету у світі як регіонального лідера. Росія вийшла з угоди 29 жовтня 2022 р., проте під тиском міжнародної спільноти повернулася до неї. «Москва повернулася до “зернової угоди”, завдяки активній дипломатії Гутерріша та Ердогана. У координації з Україною вони знайшли слова, які зрозумів Путін. Це була позиція сили, а не поступок», – заявив речник МЗС Олег Ніколенко [3].

Сам Ердоган навіть хвалився, що він єдиний лідер у світі, якому вдалося посадити Путіна за стіл переговорів після того, як російський Президент тимчасово відмовився від зернової угоди, а потім повернувся до неї через кілька днів завдяки умовлянням турецького лідера. «[Путін] не погоджується відкривати цей зерновий коридор через інших. Але зі мною, коли я дзвоню... він одразу відкрив зерновий коридор», – сказав Ердоган в інтерв'ю турецькому мовнику [6].

У зазначеному контексті виникає запитання: навіщо Туреччині таке посередництво? Турецький аналітик Сінан Ульген зазначає, що Туреччина хоче якнайшвидше припинити конфлікт, оскільки він зачіпає її економічні інтереси, інтереси безпеки. Інша причина полягає в тому, що Туреччина хоче отримати міжнародний авторитет як країна, яка реалізувала такі ініціативи на глобальному рівні. І по-третє, на думку С. Ульгена, допомогти країнам, які втягнуті в конфлікт, тому що «його припинення піде усім на користь» [5].

На думку авторки, подібною багатовекторною зовнішньою політикою Туреччина намагається захистити власні національні інтереси. Посередництво в конфліктах займає особливу нішу в зовнішній політиці держави, адже так Туреччина створює позитивний образ на міжнародній арені та укріплює власні позиції. На офіційному сайті МЗС Туреччини виокремлено розділ «Peaceful Resolution of Conflicts and Mediation» (Мирне вирішення конфліктів та медіація). У цьому контексті вирішення російсько-української війни є стратегічним для Туреччини з огляду на важливість для країни Чорноморського регіону та збереження позицій лідера в ньому.

Отже, Туреччина намагається стати посередником у російсько-українській війні. Ердоган уже допоміг здійснити обмін полоненими між Росією та Україною, включно з британськими та американськими громадянами, які воюють за Україну. Він також уклав угоду, яка дала змогу експорту українського зерна безпечно проходити через російську блокаду Чорного моря, щоб пом'якшити кризу, що охопила світові ринки продуктів харчування та товарів. Проте за спробами вирішення конфлікту шляхом посередництва Ердоган переслідує власні прагматичні інтереси з метою збереження власної влади в державі, позиціонування Туреччини як регіонального лідера і посилення Туреччини на міжнародній арені як глобального гравця.

Джерела та література

1. Ердоган знову запропонував Зеленському посередництво у переговорах з РФ. *Європейська правда*. 05.01.2023. URL: <https://cutt.us/KpEBr>
2. Османська дипломатія. Як війна в Україні зробила Ердогана сильнішим, і чому йому це не допоможе. *BBC News Україна*. 20.11.2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63673915>

3. Приниження Путіна та перемога Ердогана: чому Росія повернулася до «зернової угоди». *Європейська правда*. 03.11.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/11/3/7149937/>

4. Рощина О. Ердоган: Обмін полоненими між Росією та Україною наближає закінчення війни. *Українська правда*. 22.09.2022. URL: <https://cutt.us/MfT6n>

5. Чому Туреччина прагне бути посередником між Росією й Україною. *Суспільне*. 28.06.2022. URL: <https://suspihne.media/274977-comu-tureccina-pragne-buti-poserednikom-u-peremovinah-miz-rosie-u-j-ukrainou/>

6. Gramer R., Rath A. Turkey Is NATO's Pivot Point Over Ukraine. *Foreign Policy*. 29.11.2022. URL: <https://foreignpolicy.com/2022/11/29/turkey-russia-ukraine-erdogan-putin-nato-geopolitical-wild-card/>

7. Kirby B. P. Turkey's Erdogan: Russia's Putin willing to end war. *BBC News*. 20.09.2022. URL: <https://cutt.us/GCO7V>

8. Robertson J. The limits of crisis diplomacy on the Korean peninsula. *The Strategist / Australian Strategic Policy Institute*. 2018. URL: <https://cutt.us/i0T5o>

9. Steven A. Cook. Where Turkey Stands on the Russia-Ukraine War. *Council on Foreign Relations*. 03.03.2022. URL: <https://www.cfr.org/in-brief/where-turkey-stands-russia-ukraine-war>

10. Ukraine war: Why Turkey's Erdogan wants to be the main peacemaker. *Euronews*. 17.05.2022. URL: <https://cutt.us/S9lr0>

Піддубний Владислав

Національний університет «Острозька академія»

ЕНЕРГЕТИЧНІ САНКЦІЇ ЄС ЩОДО РОСІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ключові слова: ЄС, санкції, російсько-українська війна, енергетика.

Keywords: EU, sanctions, Russian-Ukrainian war, energy.

Відчайдушна боротьба українського народу за свою незалежність вкотре демонструє нашу відданість перемозі. Саме цей мотив та позиція українців стали поштовхом введених Європейським Союзом санкцій у відповідь на неспровоковану війну, яку розпочала Росія проти України.

Після початку повномасштабної війни О. Данилов зазначив, що українська влада знала про ймовірний наступ РФ та проводила відповідні дії. Очевидно, аналогічно дипломатія також активізувала свої зусилля та намагалася зробити все можливе, щоб змусити РФ змінити свої плани щодо нападу. Реалізувати це можна було б санкціями. Однак лідери ЄС не наважилися на потужні санкції напередодні початку повномасштабної війни.

Санкційний рух розпочався лише після того, як РФ визнала так звані «ЛНР» та «ДНР». Ця подія обурила європейських лідерів і призвела до прийняття перший пакет санкцій. Однак він прямого впливу на енергетичний складник не мав [1]. Другий пакет санкцій забороняв передачу, експорт чи постачання в Росію товарів та технологій у нафтопереробній сфері [2].

Важливу енергетичну заборону містив у собі четвертий пакет санкцій, у якому було вказано про заборону на продаж та надання для РФ будь-яким іншим шляхом товарів чи технологій, чи надання фінансової або технічної допомоги, необхідної для транспортування викопного палива, наприклад, вугілля, нафти і